

ԳՐԱԽՕՍԱԿՈՆ

ՀԱՅԵՐԵՆ ԶԵՆՈՒԳՐԵՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

ԺԳ. ԴԱՐ

Բարեյիշատակ Լեոն Ս. Խաչիկեանի աշխատանքով 1950 ին լոյս տեսաւ ԺԳ. Դարի Հայերէն Զեռագրերի Յիշատակարաններուն ժողովածուն: Յաջորդ տարին հրատարակուեցաւ Երջանկայիշատակ Դարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեանի կազմած Զեռագրաց Յիշատակարաններու ժողովածուն Առաջին Հատորը՝ Ե. դարէն մինչև 1250 թուականը: Այդ օրէն ասդին ակնդէտ կը սպասէինք որ լոյս տեսնէր 1251-1300, կիսադարեան շրջանին օրինակուած հայերէն ձեռագիրներուն յիշատակարաններուն հաւաքածոն: Յիշաւ շրջանը, իր մեծ կարեւորութեամբ մատենագրական և մանրակարգական տեսակէտէ, յոյժ ցանկալի կը դարձնէր այդ պակասին շուտափոյթ լրացումը: Անցան տասնամեակներ, և այդ տենչալի հատորը դեռ կը մնար խաւարի մէջ:

Դիւրին է այժմ երևակայիլ մեր ուրախութիւնը երբ ստացանք մեր ըղձալին՝ ԺԳ. Դարի Հայերէն Զեռագրերի Յիշատակարաններուն հոյակապ հատորը, զոր կազմած է Ա. Ս. Մաթիվոսեան՝ ծանր և լուրջ աշխատանքով (Տպ. 1984, Երևան): Հատորին սկիզբը՝ կազմողին կողմէ դրուած է «Հայերէն Զեռագրերի Յիշատակարանների ժողովածուները» խորագրով հակիրճ տեսութիւն մը (էջ 5-11): Յիշատակարաններու շարքը կը սկսի յաջորդ էջէն և կը շարունակուի մինչև

էջ 942, և կը պարունակէ 832 կտոր: Ասոնցմէ թիւ 1-707 թուագրեալ են 1201-1300, մնացեալները՝ 708-832 տնթուական են, բայց կը նկատուին յատուկ ԺԳ. Դարին:

Աշխատասիրողը զետեղած է աղաւթակի բազմաթիւ ծանօթութիւններ և բացատրութիւններ, որոնք կ'օգնեն ընթերցողին աւելի յստակօրէն հասկնալու այս կամ այն բառը կամ նախադասութիւնը:

Ծանկերը կ'ընդգրկեն 944-987 էջերը, հետեւեալ բաժանուիներով: Ծանկ օգտագործուած աղբիւրների (944-951): Ծանկ Անձնանունների (952-979): Ծանկ Տեղանունների (980-985): Առարկայական Ծանկ (986-987):

Ա. Ս. Մաթիվոսեանի շնորհիւ, բնասէրները իրենց սեղանին վրայ կ'ունենան թանկագին հատոր մը, որ իր բովանդակած մեծարժէք յիշատակարաններով կու գայ կարեւոր չափով նպաստելու մեր պատմութեան, մանրանկարչութեան և մատենագրութեան մարզերուն մէջ տարուող աշխատանքներուն:

Այստեղ աւելորդ չենք համարիր արձանագրել քանի մը նկատողութիւններ, որոնք թերեւ կրնան օգտակար ըլլալ ոմանց:

1. - Յիշատակարան թիւ 52. - Առանձին յօդուած նուիրած ենք Սրբոց Յակոբեանց թիւ 94 ձեռագրին: Տես Սիոն, 1961, էջ 74-75:

2. - էջ 97, աղ զերէն 16. «Սիրելի գնալ երանօգի քուն»: Պէտք է կարդալ՝ Սիրելի գնալ լեր անհոգի քուն:

3. - էջ 117, աղ զերէն 4, «Փնաղմնայ», հարցանիշով: Ընդհիլ է Փարգմնայ. քաղաքի անուն է, ուղղական՝ Փարգ-

«... զեկեղեցւոյ քոյ ցրուեալ մանկունս ժողովեալ յուրախութիւն զվայրատեալս արամութեամբ և արատաւաց զորդարեալ զղխմամբ...»

ՎԱՀԱՆ ԲԺՇԵԿՅԱՆ

(Մնացեալը յաջորդիլ՝ 9)

ման, Տեա Պատմութիւն Մասթէոսի Ուռ-
հայեցւոյ, 1869, Երուսաղէմ, էջ 526:

4. — էջ 283, Թիւ 232, Թուականը
97 (1255) սխալ է. ուղղելի է 97 = 1341:
Յիշեալ Շարականոցը գրուած է ճի հայրա-
պետութեան տեառն աէր Մխիթարայ և
Թադաւորութեան Լեւոնի բարեպաշտի»,
Արդարեւ 97 = 1341 թուին, կաթողիկո-
սական աթոռին վրայ էր Մխիթար (1341-
1355) և Թադաւորական իշխանութիւնը
կը վարէր Լեւոն (1320-1342):

5. — էջ 405, առդ վարէն երրորդ,
«Թողուլ զաղանդնս Աբելի ի միանձինս
ժողովողին»: Պէտք է կարդալ՝ Թողուլ զա-
ղանդն Սաբելի ի մի անձինս ժողովողին:
Սաբել Լիբէացի երրորդ գարու յայտնի
աղանդաւոր մըն է: Ան կ'ուրանար Սուրբ
երրորդութիւնը և կ'ըսէր թէ Հայր,
Որդի, Հոգի, նոյն անձին երեք տարբեր
դէմքերը կամ կերպարանքներն են:

6. — էջ 505, առդ վարէն 4. Ասս
[առաղանիշով] ի բազում գիրս անդ գըր-
եալ: Հարկ է կարդալ՝ Առի բազում
գիրս անդ գրեալ:

7. — էջ 558, Բ. Ժածկագիր.

Ք, Ճ, Հ, Գ, Կ,

Վ, Մ, Է, Ջ, Լ, Յ,

Կ, Ս, Մ, Շ, Ո, Է:

Գանի մը տարի առաջ փորձած էինք
վերծանել Նոր Զուգայի Թիւ 34 ձեռագրին
մէջ գտնուող վերագրեալ Ժածկագիրը, և
տուած էր հետեւեալ ընթերցումը, ըստ
վերի կարգին.

Յակոբ,

Գրիգոր,

Կորիւն:

Տեա Սիոն, 1979, էջ 263 (12):

Հայերէն ձեռագրերներու յիշատակա-
րաններուն պատմական շղթային պակասող
այս լրացուցիչ և կարեւոր օղակին հրա-
պարակումը ապահով ենք որ բարձրօրէն
պիտի գնահատուի բոլոր բանասէրներու
և հայագէտներու կողմէ:

Ն. ԱՐԳ. ԾՈՎԱԿԱՆ

«ՄՆԵԴԱՎԱՅՐ ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ»

Հեղինակ՝ ԵԴՈՒՐԱՐ ՊՅՍԱՅԱՆ

Պէյրուք, 1984, էջ 74

Եւ

«Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ»

Հեղինակ՝ ԼԵՆՈՆ ՎԱՐԴԱՆ

Պէյրուք, 1982, էջ 62

Երկու վտիտ քերթողագրքեր. լոյս
տեսած Միջին Արեւելքի հայ գրական —
գէթ մինչև վերջերս — ամենէն բեղուն
փեթակէն, (ուրախ ենք որ, հակառակ
տասնամիակէ մը աւելի տեղող հրազէննե-
րու համերգին, չէ դադարած Հայ Դպրու-
թեան սպասը մեր դրացի դժբախտ երկրին
մէջ.) գրուած՝ անուն ու համարս չիմած
հեղինակներու կողմէ — առաջինը, այժմ
ոչ այլևս այս աշխարհի բնակիչ, կարելի
արժանաւորութեամբ —, զոր ստացանք
վերջերս, չարք մը մեծափոր հատորներու
կարգին, որոնցմով սակայն չ'արժեր գրա-
ղիլ, մեր քերթողական հարուստ ժառան-
գութեան վրայ աւելցնելիք ոչինչ ունե-
նալուն համար և որոնց յարգի բլրա-
դէզերուն տակ տնկարելի եղաւ մեզ գտնել
ցորենի դէթ քանի մը առողջ հասկեր:

Ըսինք թէ առաջինը կը կենայ այլևս
վարագոյրի ետին: Ունէր աղանդ, կու-
գար շէպէլ Մուսայէն, որու հողին համ-
ու բոյրը ա'յնքան հաջողատօրէն հասած
են մեզի իր հայրենակիցներու ու բախ-
տակիցներու գրչով: Պայանեան ալ անյադ
կարօտով կ'երգէ իր մանկութեան հետ
շողունած իր ճշնագրավայր կորուսեալը,
բայց, ինչպէս նախորդանին մէջ հրատա-
րակելը կ'ըսէ, հեղինակին կանխահաւ ժա-
նով ընդհատուած, աւարտուն գործ մը չէ
ան: Ուրիշ խօսքով, հեղինակը առիթը
չէ ունեցած զայն զգրական արդուկան
անցընելու, ինչպէս կ'ըսեն, դնելու անոր
էջերուն վրայ: անվիճելի իր ազանդին
դրոշմն ու կնիքը:

Պիթիաս, Հապիթ, Եօզուն Օլուք,
Խաբըր Պէլ, Գէպուսիէ ժապաւէնի նման
կը տողանցեն գրքին էջերէն, իւրաքան-
չիւրը իր մարդերու և բնանկարներու
յառեկանական կողմերով: Ունի նաեւ ինք-